

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בחג השבועות תש"פ לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון אלף קס"ד

בכניסת החג

לעולם על בריותיו ולא ישחיתם], כבר נשבע הקב"ה שאין מביא מבול לעולם וכו', אלא מה קול ההמון הזה ששמענו, אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם [וכ"ו מאדם ועד משה רבינו, הרי דבר צוה לאלף דור (תהלים קה-ח)], וביקש ליתנה לבניו, שנאמר ה' עוז [התורה שהיא מעוזן של ישראל] לעמו יתן, מיד פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום ע"כ.

ויש להבין וכי בשביל ששומעין קול ה' הולך מסוף העולם ועד סופו, זהו סימן למבול, וכי מצינו בהמבול שהיה שם קול ה' בכח. ועוד הלא אמרו (שבת פח:): אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (תהלים סח-יב) ה' יתן אומר המבשרות צבא רב [כל האומות], כל דבור ודבור שיצא מפי הגבורה, נחלק לשבעים לשונות ע"כ. ואם כן כיון ששמעו קול ה', הרי שמעו גם תוכן הקול לפי לשונם. ואם כן שמעו שמשמיע ה' תורתו לישראל, ולמה חששו למבול.

ונראה דאיתא בגמרא (שם פח.) אמר חזקיה מאי דכתיב (תהלים עו-ט) משמים השמעת דין [תורה] ארץ יראה ושקטה, אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא בתחילה [קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע] יראה [שמא לא יקבלוה ויחזור העולם לתהו ובהו] ולבסוף [כשקבלוה] שקטה. ולמה יראה, כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית א-לא) ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, ה' יתירה למה לי [מאי שנא דכתיב ה' ביום גמר מעשה בראשית], מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם

נכנסים כעת ליום המאושר היותר שבחיינו, זמן מתן תורתנו, אשר בו בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, וקדשנו במצותיו. וענין זה מתחדש בכל שנה, כשמגיע יום זה מתעורר הדבר ההוא שהיה בימים ההם. כגון בימי פסח שיצאו ממצרים, יש בכל שנה נפשות מישראל שיוצאים ממצרים. וגם בחודש הזה של מתן תורתנו מתגלה גם כן, שיוכלו לקרב את עצמם להקב"ה ולקבל התורה (עיין עבודת ישראל לשבועות).

בגמרא (שבת קט:): אמרו, הקזת דם מעלי יומא דעצרתא סכנתא, וגזרו רבנן אכולהו יומא טבא משום יומא טבא דעצרת, דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח, דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשריהו ולדמיהו ע"כ. ויש להבין הלא חזר ה' על כל אומה ולשון ולא רצו לקבלה, ולא נתחייבו מיתה, ולמה ישראל חייבים מיתה אם לא ירצו לקבלה. ועוד הלא במעלי יומא לא קבלו התורה, אלא למחרתו, ומנא ידע שיקבלוה, ולמה לא טבח להו במעלי יומא. ועוד הלא סוף כל סוף לא הזיק זיקא ההוא כלל אפילו אז, ולמה יש סכנה בכל שנה ושנה. ולא עוד אלא שמטעם זה גזרו כן גם על כל ערב יום טוב.

ונקדים מה דאיתא בגמרא (זבחים קטו.) כשנתן הקב"ה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר (תהלים כט-ט) ובהיכלו כולו אומר כבוד. נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע, ואמרו לו, מה קול ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם, שנאמר ה' למבול ישב. אמר להם וישב ה' מלך לעולם [כבר נשבע שיהא מלך

אז ביום הזה, דומים למלאכי אלקים, שהקדימו נעשה לנשמע.

זכרון שמתן תורה מתעורר בכל שנה כמו שהיה אז, על כן לעומת זה מתעורר גם כן בכל שנה ושנה במעלי יומא דעצרתא דנפיק זיקא דשמיה טבוח, דאי לא מקבלי אנן אורייתא בהתחדשות, יש סכנה מהזיקא דנפיק. ומזה שגילו לנו חז"ל דבר זה, נשכיל להבין אם לפורענות מתעורר בהגיע אותו זמן של מעלי יומא דעצרתא, דהוי סכנה, מכל שכן שמדה טובה מרובה, בודאי שכל הענינים הטובים שהיו במתן תורה מתעוררים בכל שנה, שיתחדש עלינו קבלת התורה כמו בימי קדם. ולהעלות לעינינו זכרון דבר זה, על כן אין להקזיז דם בערב יום טוב שבועות. וכדי שנכיר שכן הוא גם בשאר יומא טבא, שמתעורר הכל מחדש, על כן גזרו על הקזת הדם בכל ערב יומא טבא, כדי לזכור על יומא דעצרתא דנפיק זיקא בכל שנה, ומכל שכן שמדה טובה מרובה, ובכל יום טוב מתעורר הכל כמו בימי קדם.

*

בגמרא (בבא קמא נד:) שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייא בר אבא, מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב, ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב [גבי כיבוד אב ואם דכתיב בהן (דברים ה-טז) למען ייטב לך]. ומשני הואיל וסופן להשבר, ח"ו פסקה טובה מישראל ע"כ.

ויש לומר בזה עוד, דהנה מצינו בפרשת כי תשא (לד-כג) כתיב, שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון וגו', ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני ה' אלקיך. ובפרשת משפטים כתיב גם כן שלש פעמים וגו' (כג-יז), ולא סיים שם ולא יחמוד איש את ארצך, וטעמא בעי.

זכור ביארנו במקום אחר, דהנה ישראל קודם חטא העגל פסקה זוהמתן במתן תורה, ולא שלטה בהם היצר הרע, ונתרוממו ונתעלו במדריגת המלאכים, וכדכתיב (תהלים פב-ו) אני אמרתי אלקים אתם וגו', ועיקר תשוקתם היתה רק לעשות רצון קונם. וממילא במקום מצוה לא היה נחשב בעיניהם הממון ודברים גשמיים כלל וכלל, ולא הוצרכו להבטחת לא יחמוד איש את ארצך, כי מי לא ילחיב לבבו ונפשו לעלות לרגל ג' פעמים בשנה ליהנות מזיו שכינתו, בצילא דמהימנותא במקום הקודש והמקדש, בשביל סיבת הפסד ממון, וכי יחשוב על ממונו ולדברים גשמיים בזמנים יקרים כאלה שהקב"ה שוכן אתנו, ומשרה שכינתו יתברך בתוכינו, וכשם שבא לראות כך בא ליראות, וכדומה מן המעלות הגדולות והרוממות שזנו ישראל בעת

מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו [הששי משמע הששי המיוחד במקום אחר כדאמרין בעלמא (חולין צא).] הירך המיומנת, אף כאן ויהי ערב ויהי בקר של גמר מעשה בראשית תלוי ביום הששי, והוא ו' בסיון שנתנה בו תורה. מריבוי דה' דריש ביה נמי האן ע"כ. ואם כן קיום כל העולם היה תלוי על אותה שעה של קבלת התורה, שאם לא יקבלוה יחזור העולם לתוהו ובוהו. והנה מלכי אומות העולם שמעו שה' משמיע לישראל דברי תורתו, אבל לא ידעו אם ישראל או יש שאר אומה שעומדת שם בסיני שמקבלה, כי לא ראו מעמד הר סיני, ושפיר חששו שאם אין מקבל, אז ה' למבול ישב, שיחזיר העולם לתוהו ובוהו, כי אין זכות קיום לעולם יותר מיום הששי בסיון, רק בקבלת התורה. על כן הרגיע אותם בלעם, כי ישראל מוכנים לקבל התורה, וה' עז לעמו יתן, והם עומדים שם אצל ההר לקבלה, וממילא לא יחזיר העולם לתוהו ובוהו.

והנה בתוספות (עבודה זרה ג. ד"ה יום) הקשו דלמאן דאמר (שבת פז.) דבשבעה בחודש ניתנו עשרת הדברות, מאי יום הששי, הא לא ניתנה בששי בסיון. ותירצו היתה ראויה להנתן בששי, אלא שהוסיף משה יום אחד מדעתו ע"כ. וכבר ביארנו כי ישראל מצד עצמם היו עומדים מוכנים כבר ביום הששי לקבל התורה, אלא שמשא דחה אותה על יום מחר, והרי מצינו בפסח מצרים, שמכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו (רש"י שמות יב-כח), ושפיר נחשב להם כאילו קבלוה כבר ביום הששי.

ומעתה יש לומר דזהו הענין דנפק האי זיקא בששי בסיון ורצה לטבוח אותם, כי הלא יש תנאי בבריאה, על יום הששי שיש לקבל בו התורה. והוא ראה שעובר כבר יום הזה, ואין כאן מתן תורה. ולכן במעלי יומא טבא נפק להזיק לטבוח, להחזיר העולם לתוהו ובוהו. אמנם מן השמים עכבוהו, כי כלפי שמיא גליא שהם היו מוכנים כבר מביום הששי, ונחשב להם כאלו כבר אז קבלוה, ושפיר נתקיים התנאי של יום הששי, ולכן לא הזיק.

והנה ענין קבלת התורה מתחדשת בכל שנה, וכמו שדרשו ביום הזה באו מדבר סיני (שמות יט-א), וברש"י לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום ניתנו ע"כ. ופירשו בו, כי בכל שנה ושנה בחדש השלישי, מתעורר ביום הזה ענין קבלת התורה, כי הכל נחקק בהזמן. וקול ה' הוא קול גדול ולא יסף (דברים ה-ט), ומתרגמינן ולא פסק. ומוטל עלינו בכל שנה לחדש את קבלתינו כאלו היום ניתנו, לעשותה בחשק ובשמחה עצומה ביתר שאת, וכמו שהיינו

דעתו, ומתאוה לשוב כבר לביתו, והוא כותב מכתבים או קורא בטלפון יום יום. וכמו כן צריכה להיות התורה מאורסה, שכאשר מתחיל להרגיש אהבת התורה, היא מתגברת מיום ליום, עד שבאהבתה תשגה בה, שלא יוכל להסיח דעתו ממנה וממצותיה, ומרגיש בהתורה כל חיותו, וטעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה.

ואם האדם רוצה להנחיל התורה לבניו ובני בניו, שגם הם ילכו בדרכי התורה ויתדבקו בה, זה תלוי באהבת התורה של אבותיהם, כי רק מי שכל תשוקתו היא תורה, ובניו רואים תמיד איך כל חיותו היא תורה, אז ניכר אצלם שעבודתו היא עבודת אמת, וקושטא קאי גם לדורותיו. וזהו שרמזו, 'אל תקרי מורשה', אי אפשר שהתורה תהא מורשה לבניו אחריו, שיעלה בידו להנחיל אותה גם להם, 'אלא מאורסה', רק אם התורה אצלו כמו ארוסתו, שמתקשר עם התורה באהבה עזה, אז נעשה אצלם התורה מורשה, שמורישו גם לבניו.

ומנהג ישראל תורה להיות ער בליל חג השבועות ולעסוק בתורה, ולתקן בזה מה שהיו ישנים במתן תורה, כאשר בא ה' להר סיני ליתן תורתו (שהש"ר א-נו), וכמבואר במגן אברהם (א"ח סימן תצד) דלכן בליל שבועות מנדין שינה, כדי לתקן זאת ע"כ. וביאורו הוא, כי בזמן שיש לאדם שמחה רבה ויתירה מאיזה תענוג, אז השמחה מפכך שינתו. וכמו שאומרים שמעולם לא ראו שחתן ינמנם אף לרגע בסעודת הנישואין שלו, כי מגודל שמחתו אי אפשר לו לסגור עיניו ולהתנמנם. והמוצא שלל רב הוא שמח וער גם כאשר היה עיף מאד. וכמו כן צריך להיות שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב (תהלים קיט-קסב). ואם יכולים לישן כאשר ה' בא ליתן התורה, זהו לסימן שחסר השמחה וההשתוקקות. והגם שהתורה עריבה לו, אבל השינה גם כן עריבה לו כמותה. ולכן יש לתקן השינה ההוא, ללמוד כל הלילה ולנדר שינה, להורות על אהבת התורה קודם שנכנסים למחר לחופה.

והנה כמו שיש חיובים להארוס עבור הארוסה, כן יש לארוסה חיובים נגד בעלה, להיות לו עזר כנגדו, לבשל מאכלו ולסדר כל סדרי הבית, שיהיו כל עניני הגשמיים מסודרים, שיהיה לבעלה הרחבת הדעת, ויהא לבו פנוי לעבודתו. וכמו כן היא בהתורה הקדושה שהיא הארוסה, עליה מוטל לסדר לנו כל הדברים הגשמיים, שלא נצטרך לבטל עבורם, אלא שנהיה כל דעתנו פנוי להארוסה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, אורך ימים בימינה, בשמאלה עושר וכבוד.

עלייתם לרגל, ומוכנים היו ליתן ולוותר על כל רכושם בשביל מצוה, ואם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בזה יבזו לו (שיר ה-ו). ולכן לא הוצרך להבטיחם ולנחמם שלא יחמוד איש את ארצו. אבל אחר שעשו את העגל וחזרו למצבם הקודמת, שוב גם הממון תופס אצלם מקום חשוב, ויש לו כבר חשבונות על כל דבר אם לא יזיק להונו, לכן יש חשש שמחמת הפסד ממון ימנעו לעלות לרגל, לכך בא ההבטחה מאת הקב"ה ולא יחמוד איש את ארצו, ואין לך ממה לדאוג בעלותך אל ציון הר קדשי שלש פעמים בשנה (עיין שמן ראש ח"ט שמות דף רנה).

וכמו כן לענינינו, בלוחות הראשונות שהיו ישראל אז כמלאכי אלקים, לא הוצרכו להבטיח להם על קיום מצות כיבוד אב, שיקיימוהו בשביל שכר למען ייטב לך, הגם שהיא מהמצות היותר קשות וחמורות, עד שאמר רבי יוחנן אשרי מי שלא חמאן (קידושין לא:), כי עם כל זה בודאי יקיימוהו ישראל בלב ונפש חפיצה, ואין הם צריכים שכר מצוה יותר מעצם הזכיה שיכולים לקיים מצות ה'. והגם שאמר גם בלוחות הראשונות למען יאריכון ימך, זהו הבטחה רוחני שנוכל לעבוד ה' לאורך ימים, אבל למען ייטב לך, הטבה גשמיות, אין לה מקום למלאכי אלקים. לא כן בדברות האחרונות חזרה יצר הרע למקומה, ואנו מעתה בני אדם פשוטים, על כן צריכין הם לזירזו יותר, וכבד את אביך ואת אמך למען ייטב לך.

*

איתא במשנה (תענית כו:) בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו (שיר ג-א). ביום חתונתו זה מתן תורה ע"כ. והיינו שהקשר שיש לנו עם התורה הקדושה היא דומיא לאירוסין, שהתורה הקדושה היא הכלה, אשת חיל מי ימצא. וכאשר ניתנה תורה למשה נאמר, ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני (שמות לא-ח). וברש"י ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן וכו' (תנחומא יח) ע"כ. ועוד דרשו (פסחים מט:): תורה צוה לנו משה מורשה (דברים לג-ד), אל תקרי מורשה אלא מאורסה ע"כ.

והענין הוא, כי בכל אירוסין מתקשרים האיש והאשה, שלא היו מכירים מתחלה זה את זה, ובכל יום ויום מהנשואין מתעצם האהבה ביניהם, ונעשה ביניהם קשר אמיתי עולמית שלא מתפרד, אהבה אחוה שלום ורעות, עד שנעשו כבשר אחד, וכל אחד מרגיש עצמו רק כפולג גופא. וכל דאגתו היא רק להביא הפרנסה והשלחה להבית. וגם כאשר נוסע למרחקים, דעתו על ביתו, ואי אפשר לו להסיח

בקידושא רבא יום א' דשבועות

שאם על מצוה אחת מנעה התורה את המומר, כל שכן על ריבוי מצות.

ונראה דהנה בגמרא (מגילה ג.) יש דיון מה חשובה יותר, תלמוד תורה או עבודת הקרבנות. ואמרו שם, של בית רבי מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר מעבודה, ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין, תלמוד תורה לא כל שכן. ופריך ועבודה חמורה מתלמוד תורה, והכתיב (יהושע ה-ג) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וגו'. אמר לו אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה. אמר לו, על איזה מהן באת. אמר לו, עתה באתי. מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק (שם ח-ט), אמר רבי יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה. ואמר רב שמואל בר אונאי, גדול תלמוד תורה יותר מהקרבנות תמידין, שנאמר עתה באתי. ומשני לא קשיא, הא דרבים [דהתם כל ישראל הוון] והא דיחיד ע"כ.

והיוצא לנו מזה, כי סדר המדריגות של המצות היא, א) המצוה החשובה ביותר היא תלמוד תורה של רבים, כלל ישראל יחד, דעדיפא מעבודת הקרבנות. ב) עבודת הקרבנות. ג) תלמוד תורה דיחיד, דעדיפא משאר מצות, כי תלמוד תורה כנגד כולם (פאה א-א). ומעתה שפיר דן משה קל וחומר, דהרי נתינת התורה לכלל ישראל, היא בגדר תלמוד תורה של רבים, הן מצד הכלל ישראל שכולם מתחייבים בהתורה, ולא עוד אלא שגם מצד כמות התורה, יש כאן כל התורה כולה יחד. ואם כן תורה כזו חמורה הרבה יותר מעבודה ומשאר מצות התורה, ואם בקרבן פסח הוציא הכתוב את המומר, כל בן נכר לא יאכל בו, מכל שכן מסירת כל התורה כולה, להכלל ישראל כולו, דעדיפא מעבודה, קל וחומר שאין למסרה למומרים.

אמנם כל זה הוא רק לפי דעתו של משה, שדן את ישראל למומרים, אבל דעתו של ה' לא היה כן, שהרי גם אחר שחטאו ישראל בעגל מסר ה' למשה את הלוחות, ואמר לו לך רד. והוא דאיתא בגמרא (עבודה זרה ד:) לא עשו ישראל את העגל [כלומר גבורים ושליטים ביצרם היו, ולא היה ראוי להתגבר עליהן, אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם], אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה [שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו, צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה] שנאמר (דברים ה-כ) מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים [בסיני נאמר, אלמא גבורים ואמיצי לבב ביראתם היו] ע"כ.

בגמרא (פסחים סח:) רב יוסף ביומא דעצרתא [היה מצוה לאנשי ביתו להכין לו סעודה] אמר עבדי לי עגלא תלתא [שלישי לבטן ומובחר הוא], אמר אי לאו האי יומא דקא גרים [שלמדתי תורה ונתרוממתי] כמה יוסף איכא בשוקא [הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף ומה בני לבינם] ע"כ. ויש להבין למה דקדק על עגל דייקא, וגם שתהא תילתא. ולמה האריך אי לאו האי יומא דקגרם, ולא אמר אי לאו מתן תורה. ובעיקר הדבר לכאורה נראה הדבר כיוהרא לומר כן, ורב יוסף היה מופלג בענוה, כמאמרם (סוטה ט:): שאמר רב יוסף לתנא, לא תיתני (משמת רבי בטלה) ענוה, דאיכא אנא [שאני ענוותן] ע"ש.

ונראה בהקדם לבאר מה דאיתא בגמרא (שבת פז.) שלשה דברים עשה משה מדעתו, והסכים הקב"ה עמו. הוסיף יום אחד מדעתו וכו', מאי דריש, וקדשתם היום ומחר (שמות יט-י), היום כמחר, מה למחר לילו עמו אף היום לילו עמו, ולילה דהאידינא נפקא ליה, שמע מינה תרי יומי לבר מהאידינא. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו, דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא. שבר את הלוחות, מאי דריש, אמר, ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות אמרה תורה (שם יב-ג) כל בן נכר [מומר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים] לא יאכל בו, התורה כולה כאן [תלויה בלוחות הללו], וישראל מומרים, על אחת כמה וכמה [שאינם כדאי לה]. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו, שנאמר (שם לד-א) אשר שברת, ואמר ריש לקיש יישר כחך ששיברת [אישור, שאישרו ושיבחו על שבירתן] ע"כ.

וכתבו התוספות לבאר, דלכאורה כיון שדרש כן בהשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, אם כן אין זה 'מדעתו', אלא דין תורה היא. וצריך לומר דאין זה דרשה גמורה, אלא וקדשתם היום, היום ממש משמע. וכמו כן הקל וחומר מפסח, אין זה קל וחומר גמור, דאם מומר אסור בפסח שהוא קרבן, מכל מקום לא היה לו למנוע מליתן להם התורה ולהחזירם בתשובה ע"כ. ולכאורה לפי זה צריכין להבין דאם כן מה היה סברת משה. ועוד דעל כרחך אין ראייה מפסח, דאם כן יש לפטור מומר מכל מצות התורה, והרי הוא מחוייב בכל המצות, ציצית ותפלין וכו', ורק בפסח אסור, ועל כרחך דקרבן שאני, ואיך שיבר משה הלוחות. ועוד יש להבין, מה שאמר 'כל התורה כולה' כאן וישראל מומרים. ולכאורה גם אם לא היה נותן כעת רק מקצת מצות, עשרה או מאה, גם כן יש לדרוש דרשה זו,

והנה שבירת הלוחות הביאה שכחת התורה, כדאיתא בגמרא (עירובין נד.) מאי דכתיב (שמות לב-טז) חרות על הלוחות, אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות, לא נשתכחה תורה מישראל [חרות משמע חקוק ואינו נמחק לעולם, על ידי התורה היתה תורה חקוקה לישראל מהשתכח מהן עולמית] ע"כ. והנה השכחה גורמת שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד (שבת קלח:), ואנן כי אצבעתא בבירא לשכחה [כשם שהאצבע נוח ליכנס בפי הבור, כך אנו מהירין לשכוח] (שם נג.). ורק יחידי סגולה שחוזרין על לימודם תמיד, מתקיים תורתם בידם, דוגמת רב יוסף שהיה קרוי סיני [לפי שהיו משניות וברייתות סדורות לו כנתינתן מהר סיני] (הוריות יד.).

ואם כן יש כאן שרשרת ארוכה, משה הוסיף יום אחד מדעתו, וממילא כלו הארבעים יום בשבעה עשר בתמוז יום חייב, ומזה נגרם חטא העגל. ושוב כאשר ראה אותם משה מומרים שיבר את הלוחות, וזה גרם אחר כך שכחת התורה, וממילא חכמי ישראל הם מועטים. ועל כן אמר רב יוסף ביומא דעצרתא, 'עבדי לי עגלא תלתא', לרמוז על חטא העגל שעשו ישראל, שזה נגרם על ידי תלתא, שהוסיף משה עוד יום אחד לפרישה, והיו נכונים לשלשת ימים, שזה גרם אחר כך שבירת הלוחות שהביאה שכחת התורה. ואמר 'אי לאו האי יומא' דהוסיף משה, 'דקגרם', שזה גרם חטא העגל ושבירת הלוחות ושכחת התורה, 'כמה יוסף איכא בשוקא', אז היו הרבה חכמי ישראל בדומים לו, שתהא תורה מסודרת לפנייהם כמו שניתנה בהר סיני. אמנם כעת שיש שכחת התורה, לאו כל אחד זוכה להגיע למדריגה, ולכן עבדי לי עגלא תלתא, לשמוח ביום הזה.

והנה רב יוסף זכה למעלות נשגבות ברוחניות בלימוד תורתו לשמה, והיה שמח במתן תורה על הזכות שניתן לו מאת ה' שיוכל לעמוד לשרת לפניו, ולעשות נחת רוח ליוצרו. אמנם בגודל ענותנותו לא רצה לגלות סיבת שמחתו האמיתית, אלא רצה ללמד לתלמידיו, אשר גם כאשר לא מגיעים למדריגה זה, אלא תורתו עדיין היא שלא לשמה, על מנת שיקראוני רבי, גם כן יש לה חשיבות, כי כן היא התחלת סדר העבודה, וכמאמרם (פסחים ג.) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה ע"כ. ועל כן גם על מדריגה קטנה כזו, שאי לאו התורה כמה יוסף איכא בשוקא, גם כן יש לעשות סעודה גדולה. ומכל שכן מי שזוכה לתורה לשמה, בודאי שאין שיעור לשמחתו ביום מתן תורתנו.

ואם כן מה שחטאו בחטא העגל היו ישראל כמעט כמו אנוסים מן השמים לעשותם, להטעותם שאין בזה חטא ועון, ולא היה זה מפנימיותם. אם כן בעצם לא נתנכרו לאביהם שבשמים להחשב בן נכר כמומר, ושפיר בטלה קל וחומר מפסח. אך זהו רק לפי מה שה' יודע לבבם, כי לא ראויים המה לאותו מעשה. אבל האדם יראה לעינים, ולפי ראייתו של משה המה מומרים, על כן מדעתו שיבר הלוחות. ואם כן יש לומר כי לימוד הקל וחומר נכונה היא, כי אין למסור התורה למומרים, אבל המציאות כאן לא היה כן, כי לא נתנכרו לאביהם שבשמים, ואין דינם כבן נכר לפי דעתו של ה', ועל כן צוה למשה למסור גם אחר שחטאו. אבל אחר שמשה שברם מדעתו הסכים ה' על ידו.

*

והנה שני הדברים האלה שעשה משה מדעתו, שהוסיף יום אחד למתן תורה, ושוב שיבר הלוחות, יש להם קשר יחד, והוא על פי מה שכתוב בתורת משה (פי' מטות קמ.). דאיתא בגמרא (תענית כט.) מגלגלין חובה ליום חייב ע"ש. וחטא העגל היה ביום שבעה עשר בתמוז, ואיתא במדרש (הובא במג"א סימן תקנ"א בסופו) דמי"ז בתמוז עד ט' באב מצויין מזיקין, וקטב מרירי שולט, וצריך שמירה רבה שלא ילך יחידי, ושלא להכות התלמידים אפילו ברצועה קטנה, והוא הדין משאר מיני חשש סכנות ר"ל, על כן נתהוה בו עשיית העגל ושבירת הלוחות, ואלמלא הוסיף משה יום אחד מדעתו, היו ארבעים יום ראשונים כלים בט"ז תמוז, ולא היה נעשה חטא העגל ע"ש. (והכפיל הדברים בתורת משה (לשבועות ד"ה בפסחים) ובחתם סופר (פי' שלח מד. ד"ה והשיב). וכעין זה כתוב בעבודת ישראל (פי' יתרו) כי אחר חצי החודש היא תגבורת סטרא אחרא ר"ל, אבל לפי דעת השי"ת היה כלה חשבון הארבעים יום בט"ז לחודש דקיימא סיהרא בשלימותא, ואין כח לחיצונים, ואפשר שלא באו למעשה הידוע ע"כ.

ובמקום אחר ביארנו בזה, מה שקרא אהרן בשעת עשיית העגל, חג לה' מחר (שמות לב-ה) והיא פליאה עצומה, דבשלמא עשיית העגל היה אהרן אנוס, כי ראה שהרגו את חור (רש"י שם), אבל לומר על עשיית העגל שזהו חג לה', תמוה מאד. אך לפי מה שנתבאר כי מה שהוסיף משה יום אחד למתן תורה, שדרש היום כמחר, על ידי זה נגרם שכלו הארבעים יום בשבעה עשר בתמוז, ויום חייב גרמה עשיית העגל. על כן התאונן אהרן ואמר, חג לה' מחר, מה שדרש משה היום כמחר, ובזה דחה חג ה' של מתן תורה על יום מחר, זהו הסיבה שנגרם לישראל חטא הזה, כי אין ישראל ראויין לאותו מעשה, רק היום החייב גורם זאת (עיי' שמן ראש לשבועות ח"א דף שפג).

בנעילת החג

משה, ואפילו באלפי מדריגות למטה ממנו, ומי לנו גדול כמשה. מכל מקום המרחק מה' לבשר ודם אף כמשה, הוא באין ערוך נגד ההכנעה של אדם לאדם.

ונראה כי על זה אמרו דרך ארץ קדמה לתורה (ויק"ר ט-ג), כי מדת הארץ היא הכנעה, ונפשי כעפר לכל תהיה, שהכל דשין עליה תמיד. והדרך של ארץ הקדים ה' ללמד את ישראל קודם שנתן להם התורה, שהכניע עצמו לדעת משה, ולא שרתה שכינה על סיני עד צפרא דשבתא.

וזהו שאמר הכתוב, רק השמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו', 'יום' אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, שנתנית התורה היה מוכן מאת ה' ליתנה ביום אחד מוקדם ביום הששי, אבל למעשה עמדת לפני ה' ביום שלאחריו, ביום השבת. 'באמור ה' אלי הקהל לי את העם', אין אני מקהיל אותם בהיום שעלה במחשבה לפני, אלא אתה הקהל אותם לפי דעתך. ואמר משה כי הסיבה לזה היתה, 'אשר ילמדון ליראה אותי דייקא כל הימים', שתלמדו מזה איך יש להכניע עצמם לדעתם של חכמי ישראל, שאם ה' עשה כן, מכל שכן שבני אדם ינהגו כן. וסיים 'ואת בנייהם ילמדון', כי גם בעקבתא דמשיחא כאשר הדורות יתמעטו, ילמדו זאת לבניהם להיות כפופים לחכמי ישראל ולדעתם. ולא ילמדון להיפוך לומר כי זה נאמר רק להראשונים כמלאכים, ולא לדורות האחרונים, אלא עמד ושתלן בכל דור.

*

גם יש לומר דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה (שבת פו:), ובודאי טעמא רבא יש בזה. ובפשטות נראה שזה להורות, כי רק על ידי שמירת שבת יש קיום לקבלת התורה. והיינו שבימות החול האדם טרוד על מחייתו, ואין לו פנאי להתעצם בקדושתה של תורה ומצותיה. וגם כאשר לוקח לו זמן לעבודת ה', הוא טרוד ומבולבל מעסקיו, ולא יוכל לכונן דעתו כראוי. לא כן יום השבת, יום מנוחה וקדושה לעמך נתת, יומא דנשמתי, שאינו מהרהר במלאכתו ועסקיו, שיהא כל מלאכתך עשויה בכניסת השבת. ואז יוכל להתעצם בדביקותו בה', לעשות חשבון הנפש תמידי, איך הוא עומד בחובתו בעולמו, וממנה יקבל חיזוק ועידוד על כל ימי השבוע, ולכן בשבת דייקא ניתנה תורה.

ולכן אמר הכתוב, רק השמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח וגו', 'יום' אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב,

רק השמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח וגו', יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, באמור ה' אלי, הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי, אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה, ואת בנייהם ילמדון (דברים ד-ט). ויש להבין אריכות הלשון, שיש לזכור 'יום' אשר עמדת, ולא די באמרו לזכור 'מתן תורה'. וגם האריך 'באמור ה' אלי הקהל את העם', שזהו לא לצורך, אם משה הקהילם או אחר. ושוב אמר שכל זה הוא כדי שילמדון 'ליראה אותי כל הימים'.

ונראה דהנה ה' אמר למשה, לך אל העם וקדשתם היום ומחר, והיו נכונים ליום השלישי, כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם (שמות יט-י). ומשה שינה, ויאמר אל העם היו נכונים לשלשת ימים (יט-טו). וברש"י לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו כדברי רבי יוסי (שבת פז:). והנה בודאי שלא אמר משה זאת לישראל בשם ה', כי חייב אדם לומר בלשון רבו (עדיות א-ג), ומכל שכן כשאומר בשם ה'. ועל כרחק שמתחלה מסר משה להעם דברי ה', וקדשתם היום ומחר, והיו נכונים ליום השלישי. ושוב אמר להם, כי הוא מדעתו מוסיף להם עוד יום אחד, היו נכונים לסוף שלשת ימים, שיש להוסיף עוד יום אחד לפרישה, ורק אז ירד ה' לעיני העם על הר סיני.

והענין הוא, כי קיום התורה אי אפשר רק כאשר אנו נכנעים לקבל דעת חכמי ישראל, וכמו שאמר הכתוב (דברים יז-ח) כי יפלא ממך דבר למשפט וגו', על פי התורה אשר יורוך, ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל, וכל שכן כשאומר לך על ימין ועל שמאל שמאל ע"כ. והיינו כי בכל דור ודור משתנים מציאות החיים, ומתעוררים שאלות שונות בהלכה והשקפה, ורק המכניע עצמו לשמוע דברי חכמים לא יכשל לעולם.

ועל כן בתחלת נתינת התורה לישראל, הראה ה' איך קיום התורה היא רק על פי דעת חכמי ישראל, ואמר ה' למשה וקדשתם היום ומחר, ומשה יוסיף עוד יום אחד, שלא ניתנה תורה ביום הששי אלא ביום השביעי, שהסכים ה' על ידו, ולא ירדה שכינה עד צפרא דשבתא. והוא להורות שה' כביכול בעצמו גם כן מטה אזנו לשמוע דברי חכמים, ואיחר זמן נתינת התורה ליום שלם אחריו, וממנו ילמדו ויעשו בני ישראל אחריו. ואם כי אין בימינו גדול כמו

ע"ש. והיינו 'אחת דבר אלקים' זו מצות שבת, 'שמים זו שמעתי', כי שמור וזכור בדיבור אחד נאמרו. והטעם לזה, כי ה' רצה ליתן תורתו ביום הששי, ומשה הוסיף יום אחד וניתנה בשביעי, ולא בטלה מחשבת ה' שרצה ליתן ביום הששי ב'שמור'. וזהו ז"ו שמעתי, שרצה ליתנם ביום ו' ונשתנה ליום ז', ואין שינוי לפני ה' כי עז לאלקים, וכל דבריו הם נצחיים, ודבר אחד מדבריך אחור לא ישוב ריקם.

*

ומצינו עוד קשר בין שבת למתן תורה, דהנה משה רבינו אמר לישראל אחר חטא העגל, ואתפוש בשני הלחת ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם (דברים ט-י). והנה בכל הפרשה שם כתיב 'לוחת' מלא וא"ו, חוץ מפסוק זה שנאמר 'לחת' חסר. ובפשטות יש לומר דאיתא בירושלמי (תענית ד-ה) שפרחו האותיות מהלוחות ע"ש (וכן הוא בשמור"ר מ-ב). אם כן היו הלוחות חסרים אז מאותיותיה, על כן כתיב לחת חסר.

ויש לומר עוד, דהנה בקונטרס כנסת מרדכי (דף כו) הביא בשם בעל קדושת אהרן מסאדיגורא זצ"ל, דאיתא במדרש שכאשר שיבר משה את הלוחות, נשארה מצות שבת חרותה עליה ולא נשברה. ופירשו בזה (בתפלת שחרית) ושני לוחות אבנים הוריד בידו, וכתוב בהם שמירת שבת, דהכוונה היא, שגם אחר שהוריד משה הלוחות מידו ושברם, אף על פי כן 'וכתוב בהם שמירת שבת', שלא נשברו אותיותיה. ועל כן אמר ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם (שמות לא-טז), כי האותיות של דיבור שמירת שבת נשארו לאות עולם ע"כ.

ונראה בטעמו, כי אמרו חז"ל (שבת קיח): כל המשמר שבת כהלכתה, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו ע"כ. ולכן רצו להורות להם, כי הגם שחטאו בעגל, עון עבודה זרה, אבל אם יתעצמו במצות שבת, אז יוכלו לתקן הכל, ויוכלו לרומם עצמם על ידי השבת, כי קדושת השבת מעורר האדם לשוב אל קונו. - ולפי זה יתכן לומר שגם הדברות הראשונות שנאמרו מפי ה', אנכי ולא יהיה לך, שהם שורש האמונה, גם כן לא נשברו בשבירת הלוחות, כי בלי אמונת אלקי עולם אין מקום לתקן החטא, ולכן גם הם נשארו בשלימותם כמו מצות שבת.

והנה הרמב"ם בספר המצות (במצות עשה א) מונה אנכי ה' אלקיך למצות עשה, ולא יהיה לך לדי מצות לא תעשה, לא יהיה שלא יקיים פסל, ולא תעשה שלא יעשה לאחרים, ולא תשתחוה אפילו שלא כדרך עבודה, ולא

שכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, להורות כי קיום התורה אי אפשר רק כאשר מקדיש יום אחד ליומא דנשמתין. ואמר שהסיבה שניתנה תורה בשבת היא, 'למען ילמדון ליראה אותי' כל הימים, שעל ידי אות השבת יבואו לירא את ה'.

*

והנה הכתוב אומר (תהלים סב-יב) אחת דבר אלקים, שמים זו שמעתי, כי עזו לאלקים. ויש לומר דהנה חז"ל דרשו דבשבת ניתנה תורה לישראל, כתיב הכא (שמות כ-ח) זכור את יום השבת לקדשו, וכתוב התם (שם יג-ג) ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה, מה להלן בעצומו של יום [זכור את היום הזה, בעצמו של יום הזכירה דיציאת מצרים נאמר להו כדכתיב הזה], אף כאן בעצומו של יום [הזכירה דשבת, נאמר להן זכור את יום השבת לקדשו].

וכתוב בפני יהושע (שם), דלפי זה שה' רצה שיקבלו ישראל את התורה ביום השישי, ורק על ידי שהוסיף משה יום אחד מדעתו, ניתנה תורה ביום השבת, ואם כן לפי מה שחשב ה' ליתן התורה, היה לו לומר רק 'שמור' את יום השבת, ולא 'זכור' את יום השבת, כיון שאינו בעצומו של יום, ורק לאחר שהסכים ה' לדעת משה ליתנה בשבת הוצרך לומר 'זכור', משום הך גזירה שוה, דבעצומו של יום ניתנה, כדי לחלוק כבוד למשה. והיינו דאמרינן (ברכות כ): זכור ושמור בדיבור אחד נאמרה, כי בתחלה עלה במחשבה לומר שמור, ועל ידי שהוסיף משה יום אחד מדעתו הוצרך לשנות ולומר זכור, ולכן בדיבור אחד נאמרו, וסיים עלה שזה כפתור ופרח ע"ש. [וכן כתוב גם בעבודת ישראל (סוף פרשת יתרו)].

ויש להוסיף עוד, כי דבר ה' יקום לעולם, ואצל הקב"ה ליכא שום שינוי בין העבר להעתיד, כי לא בן אדם הוא ויתנחם, וכל מעשיו הם נצחיים. וכיון שעלה במחשבה לפניו ליתן מצות שבת ב'שמור', אם כי נשתנה הדברים מצד משה, שיתן התורה בשבת, ואז מתאים יותר לומר 'זכור', אי אפשר להשיב מחשבת ה', ועל כן זכור ושמור בדיבור אחד נאמרה. וזהו שאומרים (בפיט לכה דודי) זכור ושמור בדבור אחד השמיענו א-ל המיוחד, שאין דוגמתו להשמיע שני דברים בדיבור אחד. והטעם שהוצרך לזה, כי ה' אחד ושמו אחד, שמו שם הוי"ה היה הוה ויהיה, כי אין שינוי לפניו, והכל נצחי, על כן היה זכור ושמור בדיבור אחד.

וזהו שאמר אחת דבר אלקים שמים זו שמעתי, ואיתא במדרש אגדה (דברים ה-יב) דקאי על זכור ושמור שבדיבור אחד נאמרו, מה שאי אפשר לבשר ודם לעשות כן

והיוצא לנו מזה כי גם אחר שחטאו ישראל בעגל, עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו, השאיר להם מצות שבת בשלימות, להורות גם להפחות שבפחותים, שאם יתאמץ ליקח את השבת להקדישו ליומא דנשמתין, יתעורר לחזור למוטב, להיות עוד עבד נאמן לה' ולתורתו. דמטעם זה בשבת ניתנה תורה לישראל, שעל ידי השבת יוכל להתורה להיות לקיום אצל כל איש ישראל.

* * *

צוגעוואוינט. אויב עס איז זייער וויכטיג, קען מען דאווענען אפילו אין שטוב אויך, און מען דאווענט נישט בציבור, עס ברענגט נאכדעם א ירידה פון תפלה בציבור.

מען האט געדאווענט אין שטוב, און אין שטוב דאווענט מען דאך נישט אזוי ווי מען דאווענט אין א בית המדרש. עס פעלט דער קול וואס איז מעורר די כוונה, עס פעלט דער קול פונעם ציבור, עס פעלט די קדושה וואס עס איז דא פונעם ציבור, און דאס דאווענען נעמט אסאך קורצער, ווייל מען דאווענט נישט קיין חזרת הש"ץ ווען מען דאווענט ביי זיך. מען האט זיך צוגעוואוינט צו א תפלה קצרה, צו א קורצע תפלה. מען דארף שוין נישט קומען פונקטליך אין בית המדרש אנהייב פונעם דאווענען, און בלייבן ביז צום סוף, אינדערהיים האט מען זיך אויך אזוי געפירט, און דאס ברענגט א התרשלות שפעטער. מען קומט שוין נישט פונקטליך צום דאווענען, מען האט צייט אנצוקומען שפעטער, און אוועקגיין פריער. מען ווערט צוגעוואוינט, צוויי חדשים האט ער אזוי געדאווענט.

מקוה. ערליכע יודען האבן געוואוסט אז מען גייט זיך נישט שטעלן דאווענען ביז מען איז זיך נישט קודם מטהר. קדושת המקוה איז א געוואלדיגע קדושה וואס עס גייט ארויף אויפן מענטש. און עס קומט היינט אן ב"ה אזוי גרינג זיך מטהר צו זיין, מען האט נישט פארפעלט א טאג מען זאל נישט גיין אין מקוה. און מען האט זיך צוגעוואוינט אז מען קען דאווענען אן א מקוה אויך, אם תעובני יום יומיים אעזבך.

לימוד התורה. מען האט געוואוסט אז מען קומט אין בית המדרש לערנען. ער האט געהאט זיינע חברותות, מען האט געהאט די שיעורים, און מען האט נישט פארפעלט. א טאג וואס מען איז נישט געקומען אין בית המדרש לערנען, האט ער געוואוסט אז עפעס פעלט אים. מען האט זיך צוגעוואוינט צו לערנען אין שטוב, אין שטוב ווייסט מען דאך ווי אזוי עס קוקט אויס דאס לערנען, עס איז נישט אזוי ווי מען לערנט א קביעות אין א בית המדרש, און עס איז

תעבדם כדרך עבודתם ע"ש. ואם כן אנכי ולא יהיה הם חמשה מצות, ושמירת שבת היא מצוה אחת, וסך הכל הם ששה, אשר מצות אלו לא נשתברו, ונשאר שלמים בהלוחות גם אחר שבירתם. ולכן ואתפוש בשני הלחת ואשליכם וגו' ואשברם לעיניכם, הוי לחת חסר וא"ו, שהגם ששיבר הלוחות, מכל מקום לא נשברו כולם, אלא יש חסרון וא"ו בשבירת הלוחות, כי וא"ו מצות נשאר בשלימותם.

איך האב געוואלט רעדן א ענין. די גמרא (ירושלמי סוף ברכות) זאגט, אם תעזבנו יום יומיים אעזבך, ווען מען לאזט איבער די תורה אויף איין טאג, לאזט דיך איבער די תורה אויף נאך צוויי טאג שפעטער. אויב א מענטש האט א סיבה וואס ער האט געמוזט אפלאזן פון תורה, איז עס נישט איין טאג וואס איז אוועקגעפאלן פון תורה, עס איז יומיים אעזבך, עס קומט צו נאך צוויי טעג וואס ער גייט אוועק פון תורה. איין טאג מען גייט אוועק פון עבודת ה', עבירה גוררת עבירה, איין טאג ברענגט די צווייטע, יומיים אעזבך, פארלירט מען צוויי טעג.

כלל ישראל איז אדורכגעגאנגען די לעצטע צוויי דריי חדשים א שווערן זמן. וואס עס איז נוגע פאר אונז על כל פנים, האט עס איבערגעלאזט א געוואלדיגן חורבן. מיר האלטן שוין ב"ה דערנאך, אזוי קוקט עס אויס מיטן אייבערשטן'ס הילף, אלעס קען זיך שוין צוריקשטעלן על מכוננו. אבער עס האט איבערגעלאזט א געוואלדיגן חורבן דער אם תעזבני יום. און איך וועל אביסל צולייגען, וואס עס האט זיך אלץ אפגעשטעלט ביי אונז, און מיר דארפן זעהן אז עס זאל נישט זיין קיין יומיים אעזבך אויף שפעטער.

איך וועל אנהייבן פון דאווענען. יעדער ערליכער יוד האט געוואוסט, אז עס איז נישט דא אזא זאך צו דאווענען ביחידות, עס איז נישט דא אזא זאך ווי דאווענען אליין. א יוד דארף דאווענען בציבור, מען דארף קומען אין בית המדרש און דאווענען תפלה בציבור. אויב ער האט אמאל געדארפט דאווענען א תפלה ביחידות באונס, האט אים דאס הארץ געקלאפט, אז ער האט געטון א זאך וואס ער האט נישט געדארפט צו טון.

עס איז אדורכגעגאנגען די סיבות וואס האבן צוגעברענגט דערצו אז מען האט געדארפט דאווענען ביחידות, אסאך תפילות האט מען געדאווענט ביחידות. עבר ושנה בה נעשה לו כהיתר (יומא פ"ו), עס ווערט נאכדעם אומוילענדיג א היתר. איך האב טאקע ביז יעצט מקפיד געווען אייביג צו דאווענען תפלה בציבור, אבער איך האב מיך שוין

געווארן א התרשלות אין לימוד התורה. - עס איז זיכער דא א ירידה ביי א גרויס חלק פון יודען, סיי מיט זייער תפלה בציבור, סיי מיט זייער תפלה בכוונה, סיי מיט זייער מקוה, און סיי אין לימוד התורה.

*

איך וויל ארויסברענגען א נקודה. אונז קוק מיר אן, אז די צייט וואס מען איז נישט געווען אין בית המדרש, איז מען געווען א אונס. די רעגירונג האט אונז געצווינגען צוצומאכן די בתי מדרשים, און וועגן דעם איז מען נישט געקומען אין בית המדרש דאווענען. **נישט די רעגירונג האט עס צוגעמאכט, די תורה האט עס צוגעמאכט!** ווען מען האט געהערט וואס עס גייט פאר, וואס עס ברענגט אלץ דאס וואס מען איז צוזאמען איינער מיטן צווייטן, ל"ע עס האט אוועקגענומען צענדליגער יודען מבין החיים, און הונדערטער און הונדערטער זענען געלעגן אין בעט קראנקערהייט מכח דעם, האט די תורה געהייסן צומאכן די בתי מדרשים! ביי אונז איז א לעבן פון א יוד חשוב'ער פון אלעם. וועגן דעם איז מען מחלל שבת פאר פיקוח נפש, עס איז דא א מצוה זיך צו היטן דעם אייגענעם געזונט, און כל שכן היטן יענעם'ס געזונט. עס איז נישט דא קיין תפלה בציבור, עס איז נישט דא קיין זאך וואס זאל מחייב זיין קראנק צו מאכן, זיך צו א צווייטן.

מען האט פריער גערעדט, **חכמי ישראל האבן פארשטאנען אנדערש ווי די בעלי בתים.** זיי האבן פארשטאנען אפילו ווען די רעגירונג זאגט, אז עס טאר נישט זיין פופציג מענטשן, און אונטער דעם קען מען זיך צוזאמקומען, האט מען צוגעשפארט די בתי מדרשים. **נישט ווייל מען האט געבעטן, נישט ווייל מען האט געדארפט אזוי טון, נאר ווייל די תורה האט אזוי געהייסן.** איינמאל מען האט געהערט אז עס איז דא א זאך וואס איז פארבינדן מיט לעבן פון מענטשן, איז די רעגירונג טיילט אונז נישט איין וויפיל מענטשן עס זאל נישט זיין צוזאמען, די תורה זאגט אונז, אז מיר זענען מחויב זיך צו היטן דעם געזונט, סיי דעם אייגענעם געזונט און אויך יענעם'ס געזונט, און תפלה בציבור איז נישט דוחה קיין געזונט פון א צווייטן.

די תורה האט אונז געהייסן אז די טעג זאל מען דאווענען ביחידות, און נישט גיין אין בית המדרש, און נישט גיין אין מקוה, און ווען א יוד האט עס געטון וועגן דעם, ווייל די תורה הייסט אזוי דארף איך עס היטן, האט ער נישט פארפעלט קיין מקוה די אלע טעג, און ער האט נישט פארפעלט קיין תפלה בציבור. **דער זעלבער באשעפער וואס**

האט געהייסן דאווענען בציבור, האט געהייסן אז די טעג טאר מען נישט דאווענען בציבור! די זעלבע תורה וואס האט געזאגט אז מען דארף גיין אין מקוה, האט געזאגט אז יעצט דארף מען נישט גיין אין די מקוה! כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך קבלתי שכר על הפרישה (פסחים כב:), די זעלבע שכר. דו וועסט נישט אפגעבן קיין שום דין וחשבון. נישט איך האב געדארפט טון און מען האט מיר מאנס געווען, און איך האב נישט געקענט טון. נאר דו ביסט נישט געווען מחויב. דאס איז געווען די מצוה פון די תורה, אז דו זאלסט זיך היטן.

דאס אלעס איז אזוי לאנג, ווילאנג די תורה האט געהייסן אז מען האט זיך געדארפט היטן. איינמאל דאס האט זיך אויפגעהערט, פון יעצט אן, אז א מענטש לאזט נאך פון וואס ער האט ביז יעצט געטון, יעצט וועט ער גערעכענט ווי ער איז א מזיד. ביז יעצט איז נישט געווען אים תעובני יום, אונז האב מיר נישט פארלאזט דעם אייבערשטן אויף די טעג, אונז האב מיר געטון וואס דעם אייבערשטן'ס רצון איז געווען אויף די טעג. אמאל איז דעם אייבערשטן'ס רצון צו לערנען, און אמאל איז דעם אייבערשטן'ס רצון נישט צו לערנען. אמאל איז דעם אייבערשטן'ס רצון צו דאווענען בציבור, און אמאל פארלאנגט ער עס נישט. און אונז האב מיר געפאלגט וואס דער רבוננו של עולם האט געזאגט! אונז האב מיר נישט פארלוירן קיין מקוה, אונז האב מיר נישט פארלוירן קיין תפלה בציבור, אונז האב מיר נישט פארלוירן קיין לימוד התורה. וואס מיר זענען געווען על פי תורה מחויב צו טון, האבן מיר געטון.

אבער יעצט, ווען מיר קענען ב"ה צוריק גיין, דארף מען אלעס צוריקשטעלן אויפן פריער'דיגן סדר אזוי ווי עס איז געווען. אז יעצט טוט מען עפעס נאכלאזן, אז מען לאזט נאך אפילו איין מקוה, איין תפלה בציבור וואס ער לאזט נאך, יעצט ביסטו מגלה אז עס איז נישט חשוב ביי דיר תפלה בציבור, עס איז נישט חשוב ביי דיר קיין מקוה. אונז דארף מיר זיך צוריקשטעלן מיט אלעם אזוי ווי עס איז געווען פריער.

און דאס איז מתן תורה. אונז האב מיר מקבל געווען די תורה דעם יום טוב מיט א פרישער התחדשות, יעצט דארף מען זיך צוריקשטעלן אזוי ווי מיר זענען געווען מיט א פאר חדשים צוריק. **פון מארגן צופרי דארף יעדער וויסן ביי זיך, עס איז נישט דא קיין שום תירוץ ער זאל נאכלאזן א זאך פון וואס ער האט געטון ביז יעצט, ער דארף זיך צוריקשטעלן צו זיין סדר. נישט קוקן וואס ביז יעצט האט ער נישט געקענט זיך פירן ווי עס דארף צו זיין, פון יעצט אן דארף ער טון וואס ער דארף צו טון.**

עס איז געווארן א געוואלדיגע ירידה ביי בחורים, א געוואלדיגע ירידה. יעדער ווייסט, אז ווען מען זיצט אין בית המדרש, לערנט מען מער, לערנט מען ווייניגער, אבער מען איז ערליך. עס איז געווען א לאנגער בין הזמנים, און עס האלט נאך אן דער בין הזמנים, בחורים וואס פלעגן זיצן אין בית המדרש פופצן שעה, פון זיבן אזייגער צופרי ביז צען אזייגער ביינאכט. אויסער שלאפן וואס ער איז ארויסגעגאנגען, איז ער כמעט די גאנצע צייט געווען אין בית המדרש און געלערנט, געהערט דברי תורה, אפילו געשמועסט צוזאמען, אבער עס איז געווען ערליך. מען האט אראפגעהאקט א האלבן תורה, מען הייבט אן עלף אזייגער צו לערנען, און זעקס אזייגער הערט מען אויף, אזוי איז ליידער יעצט געווארן.

אבער אז מען קען שוין אנהייבן צוריק צו גיין צו וואס עס איז געווען, איז נישט דא קיין היתר פון מבטל זיין תורה. א בחור דארף זיך צוריק שטעלן, צו ער איז יא אין א מסגרת פון א ישיבה, צו ער איז נישט אין א מסגרת פון א ישיבה, ער דארף זיך צושטעלן אזוי ווי ער איז געווען א בחור אין ישיבה, עס איז דער זעלבער באשעפער. ביז יעצט ביסטו געווען א אונס, דו האסט נישט געקענט, אבער יעצט איז נישט דא קיין אונס, יעצט דארף מען זיך צוריקשטעלן און אלעס מסדר זיין אזוי ווי עס איז געווען פארדעם.

עס האט געברענגט א געוואלדיגער הירוס די טעלעפאנען וואס מען האט. מחמת דעם מצב האט מען געמוזט געבן אז מען זאל לערנען אויף א טעלעפאן. עס האט זיך אויפגעהערט. **עס איז נישט דא קיין שום סיבה אז א בחור זאל זיך ארומדרייען מיט א טעלעפאן היינט. און די עלטערן דארפן עס פארסירן. עלטערן דארפן זאגן פארן בחור, עס איז נישט די צייט יעצט צו האבן א טעלעפאן. דו האסט א ישיבה, דו האסט ווי צו לערנען, קענסט לערנען מיט די חברותא אין בית המדרש, מען דארף נישט האבן קיין טעלעפאן. און מען דארף זיי נישט מסביר זיין פארוואס מען דארף נישט קיין טעלעפאן, ווייל היינט ווייסט ער בעסער פון ענק. ער האט עס פרובירט א פאר וואכן, ער ווייסט זייער גוט וואס א טעלעפאן מיינט, און ער ווייסט זייער גוט די ירידה וואס עס האט אים צוגעברענגט א טעלעפאן. און ער דארף וויסן, אז מען טאר נישט דעם בלייבן! דאס דארף מען אוועקלייגן אין דער זייט, און זיך צוריק שטעלן דעם גאנצן סדר.**

דאס איז אונזער זמן מתן תורתנו. מיר האבן מקבל געווען די תורה, און מיר הייבן אן א פרישן התחדשות צו תורה, צוריק אנהייבן דינען דעם אייבערשטן מתוך שמחה וטוב לבב. און בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ווער עס וועט וועלן זיין ערליך, וועט זיך שנעל צוריק כאפן פון די אלע ירידות וואס מען האט געהאט אין משך פון דעם זמן. מען ווייסט נאך נישט ווי אזוי דער זומער וועט זיין, און ווי אזוי עס וועט אויסקוקן, צו מען וועט בלייבן, צו מען וועט קענען ארויסגיין, מען דארף מתפלל זיין און בעטן פונעם אייבערשטן, מען זאל קענען אלעס צוריק שטעלן אויפן פלאץ. אבער מיר זענען עבדי המקום, מיר דינען דעם אייבערשטן ווי אזוי מען שטעלט אונז אראפ. וואו אונז וועל מיר זיין, ווי אזוי אונז וועל מיר זיין, דארפן מיר אויספירן דעם רצון ה', דינען דעם אייבערשטן, נזהר זיין מיט וואס אונז דארף מיר נזהר זיין, סיי אין סור מרע און סיי אין עשה טוב, לערנען און דינען דעם אייבערשטן, דעמאלטס וועלן מיר צוקומען צו די ריכטיגע קבלת התורה.

אונז האלט מיר נאך אזא גרויסן יום טוב פון שבועות, אין מדרש (ויק"ר כז-ז) שטייט דאך, אז וועגן די צוויי ווערטער נעשה ונשמע וואס יודען האבן געזאגט, אלע טובות ונחמות וואס דער רבונו של עולם וויל אונז געבן איז נאר וועגן די צוויי ווערטער וואס מיר האבן געזאגט. עס איז נאך יום טוב פון שבועות, מיר דארפן זאגן נעשה ונשמע, נאכאמאל מקבל זיין, מיר גייען ווייטער טון דעם רצון פונעם אייבערשטען. מיר וועלן זיך פירן פון היינט און מארגן אויפן זעלבן וועג ווי עס האט אויסגעקוקט א פאר חדשים צוריק. עס זאל נישט זיין ביי אונז קיין שינוי אין קיין שום זאך פון וואס עס איז געווען פריער, דעמאלטס וועלן מיר זוכה זיין צו די אלע ברכות וואס תורה ברענגט מיט מיט זיך, אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, אין טוב אלא תורה (אבות ו-ג), עס איז נישט דא קיין בעסערע זאך ווי תורה, תורה האט אין זיך אלע טובות שבעולם. מען דארף ליגען אין תורה, און ווי מער א מענטש איז זיך מדבק אין תורה, איז ער מער זוכה ער זאל קענען האבן די השפעה וואס תורה ברענגט מיט זיך מיט. זאלן מיר אלע אינאיינעם זוכה זיין, אקעגן צו גיין בקרוב משיח צדקינו, במהרה בימינו אמן.

הגליון הזה נתנדב על ידי

<p>מעלה ר' מרדכי נאה הי"ו לרגל השמחה השוויה במענו באירוס בני החתן ישכר דוב ג"י למז"ט</p>	<p>מעלה ר' שמואל מרדכי ראטענבערג הי"ו לרגל השמחה השוויה במענו בנישואי בתו למזל טוב</p>	<p>מעלה ר' שמואל מאיר פשערהאפער הי"ו לרגל השמחה השוויה במענו בהבנם בנו לעול התורה והמצות תנצ"ב.</p>	<p>מעלה ר' שמואל לוי וויטריאל הי"ו לרגל השמחה השוויה במענו בהולדת בנו למזל טוב</p>	<p>מעלה ר' אשר כהנא הי"ו לרגל השמחה השוויה במענו בתולדת בנו למזל טוב</p>	<p>מעלה ר' שמואל פאפלאנאש הי"ו לרגל השמחה השוויה במענו בתולדת בנו למזל טוב</p>
--	--	---	--	--	--